

Vec C-43/24 [Šipov]ⁱ

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

23. január 2024

Vnútroštátny súd:

Värchoven kasacionen säd

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

18. január 2024

Navrhovateľ v konaní o kasačnej sťažnosti:

K. M. H.

Odporkyňa v konaní o kasačnej sťažnosti:

Obština Stara Zagora

ⁱ Názov tejto veci je fiktívny. Nezodpovedá skutočnému menu ani názvu žiadneho z účastníkov konania.

Predmet konania vo veci samej

Zlučiteľnosť záväzného výkladu vnútroštátnej právnej úpravy členského štátu, ktorý vylučuje akúkoľvek možnosť zmeny zápisov týkajúcich sa pohlavia, ktoré sa rozumie len ako biologické pohlavie, a mena konkrétnej osoby v jej dokladoch o osobnom stave, ak táto osoba uvedie, že je transsexuálna, s právom Únie

Predmet a právny základ podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Výklad práva Únie podľa článku 267 ZFEÚ

Prejudiciálne otázky

1. Bránia zásady rovnosti občanov Únie a slobody pohybu zakotvené v článku 9 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) a v článku 8 a článku 21 konsolidovaného znenia Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a potvrdené v článku 7 Charty základných práv Európskej únie a v článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vnútroštátnej právnej úprave členského štátu, ktorá vylučuje akúkoľvek možnosť zmeny zápisu týkajúceho sa pohlavia, mena a identifikačného čísla (EGN) v dokladoch o osobnom stave navrhovateľa, ktorý uvádza, že je transsexuál?

2. Bránia zásady rovnosti občanov Únie a slobody pohybu zakotvené v článku 9 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ) a v článku 8 a článku 21 konsolidovaného znenia Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), ako aj zákaz diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie zakotvený v článku 10 ZFEÚ, ktoré sú potvrdené v článku 7 Charty základných práv Európskej únie a v článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj zásada účinného prostriedku nápravy vnútroštátnej judikatúre [v tomto prípade výkladovému rozhodnutiu Obšto sabranie na graždanskata kolegia Vărhoven kasacionen săd (Generálne zhromaždenie občianskoprávných senátov Najvyššieho kasačného súdu, Bulharsko) č. 2/2023], podľa ktorej objektívne hmotné právo platné na území členského štátu Európskej únie nestanovuje žiadnu možnosť zmeniť pohlavie, meno a identifikačné číslo v dokladoch o osobnom stave navrhovateľa, ktorý uvádza, že je transsexuál, a prostredníctvom toho sa tento navrhovateľ dostane do inej situácie ako je tá, v ktorej by sa nachádzal v inom členskom štáte, podľa judikatúry ktorého platí opak?

Je prípustná vnútroštátna judikatúra, ktorá na základe náboženských hodnôt a morálnych predstáv nedovoľuje zmenu rodovej identity, iba žeby táto zmena

bola nevyhnutná z medicínskych dôvodov v prípade určitých – intersexuálnych – osôb?

Je prípustná vnútroštátna judikatúra, ktorá na základe náboženských hodnôt a morálnych predstáv dovoľuje zmenu pohlavia len v určitých prípadoch a u určitých (intersexuálnych) osôb z medicínskych dôvodov, nie však v iných prípadoch zmeny rodovej identity z ďalších, iných medicínskych dôvodov?

3. Vzťahuje sa povinnosť členských štátov Európskej únie uznať osobný stav osoby, ktorý bol konštatovaný v inom členskom štáte podľa práva tohto štátu, uznaná v judikatúre Súdneho dvora (rozsudkami vo veciach C-673/16 a C-490/20) vo vzťahu k uplatňovaniu smernice 2004/38/EÚ a článku 21 ods. 1 ZFEÚ, aj pokiaľ ide o pohlavie ako podstatný prvok zápisu osobného stavu, a vyžaduje zmena pohlavia osoby, ktorá má aj bulharskú štátnu príslušnosť, konštatovaná v inom členskom štáte, zapísanie tejto skutočnosti do príslušného registra Bulharskej republiky?

4. Je s ohľadom na právo na spravodlivý proces vyplývajúce z Charty a EDLP prípustný záväzný výklad ústavy formou rozsudku Konstitucionen sad (Ústavný súd, Bulharsko), podľa ktorého sa pojem „pohlavie“ má chápať iba v biologickom zmysle; je tento výklad zlučiteľný s požiadavkami práva Únie a môže predstavovať právnu prekážku zapísania zmeny pohlavia?

Citované ustanovenia práva Únie a judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

Zmluva o Európskej únii (ďalej len „ZEÚ“), najmä článok 9

Zmluva o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“), najmä články 8, 10, 21 a 267

Charta základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), najmä článok 7

Smernica Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (Ú. v. ES L 39, 1976, s. 40; Mim. vyd. 05/001, s. 187) (ďalej len „smernica 76/207/EHS“)

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, 2004, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46) (ďalej len „smernica 2004/38/ES“)

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo

veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 204, 2006, s. 23) (ďalej len „smernica 2006/54/ES“)

Citované rozsudky Súdneho dvora:

- Razzouk a Beydoun/Komisia, 75/82 a 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- Grzelczyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458
- Coman a i., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385
- Stolična obština, rajon „Pančarevo“, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Citované ustanovenia medzinárodného práva

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), najmä články 8, 9 a 14

Odporúčanie CM/Rec(2010)5 Výboru ministrov členským štátom o opatreniach na boj proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity (prijaté Výborom ministrov 31. marca 2010 na 1081. zasadnutí zástupcov ministrov)

Rezolúcie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy:

- 2048 (2015) o „Diskriminácii transrodových osôb v Európe“ z 22. apríla 2015
- 1728 (2010), s názvom „Diskriminácia na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity“ z 29. apríla 2010

Správa o diskriminačných zákonoch, praktikách a násilí voči osobám na základe ich sexuálnej orientácie a rodovej identity (A/H[RC]/19/41) zo 17. novembra 2011

Citovaná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) v Štrasburgu:

- Rozsudok z 25. marca 1992, B proti Francúzsku (sťažnosť č. 13343/87)
- Rozsudok z 9. júla 2020, Y. T. proti Bulharsku (sťažnosť č. 41701/16)
- Rozsudok z 27. septembra 2022, P. H. proti Bulharsku (sťažnosť č. 46509/20)

Citované vnútroštátne predpisy

Konstitucija na Republika Bălgarija (Ústava Bulharskej republiky, ďalej len „Ústava“), najmä články 4, 6, 32 a 57

Rozsudok Konstitucionen sad (Ústavný súd, Bulharsko) č. 15 z 26. októbra 2021 v ústavnoprávnej veci č. 6/21;

Graždanskoprocuesualen kodeks (Občiansky súdny poriadok), články 127, 146, 280, 288, 292, 293, 546, 547 a 628 až 633

Nakazatelen kodeks (Trestný zákon), článok 128

Zakon za graždanskata registracija (zákon o registri osobného stavu, ďalej len „ZGR“), najmä články 1 až 5, 8, 9, 12 až 14, 19, 42, 45, 73 až 75, 83, 100 a 101

Zakon za zaštita ot diskriminacija (zákon o ochrane pred diskrimináciou), najmä články 1, 2, 4, 6 a § 1 bod 1 a 17 dodatkových ustanovení

Zakon za bulgarskite lični dokumenti (zákon o bulharských dokladoch totožnosti), článok 9

Zakon za sãdebnata vlast (zákon o sústave súdov), najmä článok 130

Krátke zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

- 1 Podľa bulharského zákona o registri osobného stavu sa v určitej lehote po narodení každého dieťaťa v Bulharsku vydáva rodný list, ktorý povinne musí obsahovať údaje konkrétne vymenované v zákone, najmä meno, identifikačné číslo, pohlavie a štátnu príslušnosť dieťaťa (článok 45). Meno každej osoby vyberajú jej rodičia a písomne ho oznamujú matrikárovi pri vydávaní rodného listu (článok 12). Podľa článku 19 zákona zmenu mena, otcovského mena alebo priezviska povoľuje súd na základe písomnej žiadosti dotknutej osoby, najmä, ak je to potrebné vzhľadom na závažné okolnosti. Podľa tohto zákona sa zmena zápisov o osobnom stave v už vydaných dokladoch o osobnom stave vykonáva formou súdneho alebo správneho konania (článok 73).
- 2 Na základe týchto dvoch ustanovení podal K. M. H. na Rajonen sad Stara Zagora (Okresný súd Stara Zagora, Bulharsko) návrh, aby súd rozsudkom určil, že K. M. H. je ženského pohlavia a aby povolil zmenu zápisov týkajúcich sa jeho pohlavia a mena v jeho rodnom liste.
- 3 K. M. H. sa narodil 7. augusta 1990 v Obština Stara Zagora (obec Stara Zagora, Bulharsko). Dňa 10. augusta 1990 vydal správny orgán obce K. M. H. rodný list a K. M. H. doň bol zapísaný ako osoba mužského pohlavia. Pokiaľ ide o vzhľad, správanie, vnímanie, emocionalitu a vystupovanie, K. M. H. sa vždy cítil ako žena, napriek tomu, že sa narodil s mužskými pohlavnými znakmi. Už v najranejšom detstve nemal záujem o hračky, ktoré sa považovali za chlapčenské,

počas puberty si začal robiť ženské účesy, líčiť sa, nosiť ženské oblečenie a vykonávať činnosti typické pre ženy. Od mladosti pociťoval, že ho sexuálne priťahujú muži. K. M. H. sa správal ako žena, obliekal sa ako žena a cítil sa ako žena, u rodičov a ostatných členov rodiny však narážal na nepochopenie. K. M. H. je v občianskom preukaze, ktorý vystavilo Ministerstvo na vätrešnite raboti (Ministerstvo vnútra, Bulharsko) (ďalej len „MVR“) Stara Zagora, zapísaný ako osoba mužského pohlavia. Keďže jeho vzhľad a správanie nezodpovedajú zápisu v úradných dokladoch totožnosti, má problém nájsť si prácu. Momentálne žije v Taliansku a má trvalého partnera, ktorý sa stará o jeho živobytie. Začal hormonálnu liečbu a chce sa podrobiť chirurgickému zákroku na zmenu pohlavia, čo implikuje aj zmenu jeho osobného stavu. Zmena pohlavia a mena by viedla k prekonaniu denne zažívaných nepríjemností a ťažkostí pri hľadaní práce. K. M. H. považuje žitie naplneného života v súlade so sebou samým za svoje ľudské právo. Jeho želanie zmeniť pohlavie je vážne a nezvratné.

- 4 V konaní na prvom stupni boli vyžiadané stanoviská bulharského znalca v odbore endokrinológia, ochorenia látkovej výmeny a andrológia a talianskeho psychológa. Želanie osoby absolvovať klinický a terapeutický proces úplnej feminizácie až do konca bolo potvrdené. Diagnostikované boli dystrofia (porucha) rodovej identity a ťažkosti v sociálnej interakcii a vzťahoch. Okrem toho v konaní dvaja znalci, jeden psychiater a jeden psychológ, vyhotovili obsiahly znalecký posudok, v ktorom u navrhovateľa potvrdzujú transsexualizmus: Chce byť vnímaný ako príslušník toho druhého pohlavia, čo je spojené s pocitom nepohodlia z dôvodu jeho anatomického pohlavia. Bolo konštatované, že posudzovaná osoba netrpí žiadnou fyzickou ani duševnou chorobou. Je prítomná iba porucha rodovej identity. Bolo vyjasnené, že transsexualizmus nie je duševnou chorobou. Vzniká počas pohlavného vývoja embrya v maternici. Ľudia s transsexualizmom sú nútení žiť v ustavičnom nepohodlí a v konflikte tak s vlastnou anatómiou, ako aj so spoločnosťou.
- 5 Rajonen säd Stara Zagora (Okresný súd Stara Zagora) rozsudkom z 28. februára 2018 zamietol návrh K. M. H. ako nedôvodný. Aj keď sa u navrhovateľa vyskytuje transsexualizmus, v bulharskom práve neexistuje právny základ pre vyhovenie návrhu. V bulharskom práve niet právnej úpravy, kritérií a predpokladov, za, resp. podľa ktorých by návrh transsexuálnych osôb na zmenu zápisu ich pohlavia rodnom liste mohol mať úspech. Zákon upravuje postup na zmenu údajov o osobnom stave v už vydaných dokladoch o osobnom stave, avšak neupravuje postup na zmenu skutočností, na základe ktorých boli tieto údaje zapísané. Bulharské právo objektívne nestanovuje možnosť určiť pohlavie inak ako na základe primárnych pohlavných znakov a najmä nie na základe psychického pohlavia ako pocitu príslušnosti k určitému pohlaviu. Chýba definícia pojmu „transsexualizmus“ na právne účely; medzery v bulharskom hmotnom a procesnom práve nemožno vyplniť priamym uplatnením článku 8 Dohovoru, aj keď je Dohovor súčasťou vnútroštátneho práva.
- 6 K. M. H. podal odvolanie na Okrážen säd Stara Zagora (Krajský súd Stara Zagora, Bulharsko); ten 15. júna 2018 potvrdil prvostupňový rozsudok. Odvolací súd

uviedol, že zápis osobného stavu v registri zahŕňa komplex údajov, ktoré osobu ako nositeľa subjektívnych práv odlišujú v spoločnosti a v rodine od iných osôb. Tieto údaje, medzi nimi aj meno a pohlavie dotknutej osoby, sa preberajú aj do registrov o dokladoch o osobnom stave a do evidencie obyvateľov. Pohlavie fyzickej osoby sa určuje pri narodení na základe primárnych pohlavných znakov. Pod „pohlavím“ sa podľa bulharského práva má rozumieť „biologické“ a nie „psychické“ pohlavie, a okrem toho zákonom nie sú upravené predpoklady pre zmenu pohlavia. Preto nie je možné povoliť zmenu pohlavia, iba žeby bola potrebná z dôvodu fyzickej premeny. Ustanovenia zákona o registri osobného stavu sú úplne jednoznačné a neponechávajú žiadny priestor pre iný výklad. Za týchto okolností nie sú dôvody na povolenie zmeny údajov o osobnom stave v rodnom liste navrhovateľa.

- 7 Proti odvolaciemu rozsudku podal K. M. H. kasačnú sťažnosť. Várhoven kasacionen sad (Najvyšší kasačný súd, Bulharsko, ďalej len „VKS“) povolil kasačnú sťažnosť vo vzťahu k nasledujúcim otázkam: (i) Je v rozpore s bulharským právom, keď súd konajúci vo veci odmietne povoliť právnu zmenu údajov o osobnom stave týkajúcu sa „pohlavia“ v rodnom liste navrhovanú z dôvodu transsexualizmu s odôvodnením, že neexistuje zákon, ktorý to upravuje? (ii) Je na to, aby mohol byť návrh na právnu zmenu pôvodne zapísaného pohlavia osoby úspešný, potrebný predchádzajúci chirurgický zákrok na vonkajších pohlavných znakoch? VKS rozsudkom z 28. júna 2019 rozhodol, že transsexuálnym osobám nemôže byť proti ich vôli uložená povinnosť podstúpiť chirurgický zákrok na účely zmeny ich tela ako predpoklad pre zmenu pohlavia. Podľa judikatúry ESLP je možnosť transsexuálnych osôb zmeniť svoje pohlavie súčasťou práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Od štátu sa tak požaduje, aby zabezpečil dodržiavanie týchto práv a zabránil neodôvodnenému zásahu pri ich vykonávaní, keďže určenie pohlavia, mena, sexuálnej orientácie a sexuálneho života patrí do súkromnej sféry chránenej článkom 8 Dohovoru. Bez ohľadu na neexistenciu vnútroštátnej právnej úpravy si zásada rešpektovania súkromného a rodinného života vyžaduje, aby súd v každom jednotlivom prípade skúmal, či sú tu hmotnoprávne predpoklady zmeny pohlavia ako predpoklad právnej zmeny údajov o osobnom stave týkajúcej sa „pohlavia“ v rodnom liste, aby bolo možné nastoliť potrebnú primeranú rovnováhu medzi verejným záujmom a záujmom jednotlivca. VKS vrátil vec odvolaciemu súdu na opätovné prejednanie s pokynom vykonať nové dôkazy.
- 8 Pri opätovnom prejednávaní veci Okrašžen sad Stara Zagora (Krajský súd Stara Zagora) dodržal záväzné pokyny VKS. Napriek tomu odvolací súd 21. novembra 2019 potvrdil pôvodné prvostupňové rozhodnutie, podľa ktorého sa pohlavie novonarodenej osoby určuje pri narodení na základe jeho primárnych pohlavných znakov – jeho biologického pohlavia. V tomto prípade sa navrhovateľ domáha zmeny individualizujúceho znaku „pohlavie“ osoby z dôvodu jeho vlastného vnútorného vnímania vo vzťahu k príslušnosti k ženskému pohlaviu. Pohlavie je však biologická a nie sociálna kategória, z dôvodu čoho nezávisí od osobného rozhodnutia, ale od anatómie a fyziológie. Súd zopakoval konštatovanie, že bulharský zákon o registri osobného stavu neupravuje postup zápisu iného,

nového, rozdielneho druhu pohlavia, vrátane takzvaného psychického pohlavia, do rodného listu. Zmena pohlavia je v tomto konaní možná len po fyzickej premene. Z fyziologického hľadiska je táto osoba jasne a jednoznačne mužského pohlavia, bez ohľadu na jej vnútornú identifikáciu s opačným pohlavím. Z týchto dôvodov sa potvrdilo, že návrh na zmenu údajov týkajúcich sa pohlavia a mena v rodnom liste je nedôvodný.

- 9 Proti tomuto odvolaciemu rozsudku podal navrhovateľ kasačnú sťažnosť. VKS zistil rozporuplnú judikatúru, prerušil konanie a navrhol Generálnemu zhromaždeniu občianskoprávných senátov (ďalej len „OSGK“) VKS vydanie výkladového rozhodnutia. V nadväznosti na to bolo vydané výkladové rozhodnutie č. 2/2020 z 20. februára 2023. Následne VKS pokračoval v konaní v prejednávanej veci a pripustil kasačnú sťažnosť z dôvodu rozporu s judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie (najmä s rozsudkom P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170) v nasledujúcich právnych otázkach: (a) Majú fyzické osoby právo určiť si vlastnú identitu vrátane príslušnosti k určitému pohlaviu? (b) Predstavuje odmietnutie súdu nariadiť zmenu pohlavia, mena a identifikačného čísla v dokladoch o osobnom stave navrhovateľa, ktorý tvrdí, že je transsexuál, rozdielne zaobchádzanie?

Krátke odôvodnenie podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 10 Podľa názoru vnútroštátneho súdu je hlavným dôvodom nevyhnutnosti návrhu na začatie prejudiciálneho konania možný rozpor medzi vnútroštátnou judikatúrou, ktorá je pre vnútroštátny súd záväzná, a právom Únie.
- 11 Na prvom mieste treba poukázať na to, že bulharský Konstitucionen sad (Ústavný súd) podáva záväzný výklad pojmu „pohlavie“ použitého v bulharskej ústave (rozsudok č. 15 z 26. októbra 2021). Vychádza z toho, že tento pojem sa v zmysle bulharskej ústavy má chápať len v jeho biologickom zmysle. Otázka sa nezameriava na to, či sa uznáva právo osoby určiť si svoje pohlavie takým alebo onakým spôsobom, ale „iba na povinnosť štátu dodržať jej právo na sebaurčenie vo vzťahu k inému pohlaviu ako je biologické pohlavie“. V tomto smere je z hľadiska vnútroštátneho súdu potrebné skúmať, či je zachovaná zlučiteľnosť s požiadavkami práva Únie, keď sa budeme neobmedzene pridržiavať tohto výkladu ústavy, a či tento výklad predstavuje právnu prekážku zapísania zmeny pohlavia.
- 12 Podľa článku 130 ods. 2 ZSV sú výkladové rozhodnutia záväzné pre súdne a správne orgány, pre orgány územnej samosprávy a pre všetky orgány, ktoré vydávajú správne akty. V tomto smere je potrebné zohľadniť aj mimoriadnu pozornosť, ktorú vnútroštátny súd ďalej venuje výkladovému rozhodnutiu OSGK VKS č. 2/2020 z 20. februára 2023 uvedenému v bode 7. Podľa tohto rozhodnutia platné bulharské objektívne hmotné právo nestanovuje možnosť súdu v konaní podľa zákona o registri osobného stavu povoliť zmenu údajov týkajúcich sa pohlavia, mena a identifikačného čísla v dokladoch o osobnom stave

navrhovateľa, ktorý tvrdí, že je transsexuál. Bulharský právny poriadok chápe pojem „pohlavie“ len v jeho biologickom zmysle a nedovoľuje súdu povoliť zmenu vydaných dokladov o osobnom stave, pokiaľ ide o pohlavie transsexuálnej osoby. Usudzuje sa, že nerešpektovanie rozsudku ústavného súdu predstavuje porušenie základného zákona, keďže sa dotýka základných princípov právneho štátu, ktorý zavádza ústava a vnútroštátne zákony. Právo Únie nevyžaduje vyvodenie žiadneho iného záveru vo vzťahu k tejto otázke, keďže právna úprava osobného stavu spadá do právomoci členských štátov, t. j. prihliada sa na ich národnú identitu, ktorá je vlastná ich politickým a ústavnoprávnym štruktúram. Súdny dvor Európskej únie vo svojich rozsudkoch ponecháva úpravu osobného stavu a manželstva na autonómiu členských štátov Únie. V tomto prípade prevažuje verejný záujem nad záujmom transsexuálnych navrhovateľov na povolení zmeny ich pohlavia v registroch osobného stavu. Zmena údajov vo vystavených listinách o osobnom stave žiadateľa, ktorý tvrdí, že je transsexuál, sa prejaví na občianskoprávnom stave iných osôb, vrátane maloletých a nespôsobilých na právne úkony (detí žiadateľa), ako aj jeho manželského partnera. Z toho by vyplývalo určenie pôvodu osoby narodením nie z dvoch osôb rôzneho pohlavia (matka a otec), ale z osôb rovnakého pohlavia; to platné právo Bulharskej republiky nepripúšťa. Prevažujúci verejný záujem vyplýva zo skúmania hmotného práva platného v krajine. Ani v zákone o registri osobného stavu, ani v inom zákone nie je upravené, ako sa zmena údajov týkajúcich sa pohlavia, mena a identifikačného čísla navrhovateľa, ktorý tvrdí, že je transsexuál, prejaví na listinách o osobnom stave detí navrhovateľa, najmä na pôvod zapísaný v rodnom liste, v ktorom je navrhovateľ zapísaný ako otec, resp. matka. Zmena sa dotýka cudzej právnej sféry, bez toho, aby boli výslovne upravené dôsledky takto sa realizujúcej zmeny pre dieťa. ESLP nerozhodol, že článok 8 Dohovoru vytyčuje hmotnoprávne predpoklady pre právo transsexuálnej osoby, ktoré od vnútroštátneho súdu štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohovoru, žiadajú, aby povolil zmenu pohlavia vo vydaných dokladoch o osobnom stave, a nekonštatoval porušenie, ktoré spočíva v takomto nesplnení pozitívnych povinností štátu.

- 13 Vnútroštátny súd načrtáva paralelu aj s judikatúrou ESLP a pripomína, že ESLP v rozsudkoch z 9. júla 2020 vo veci Y. T. proti Bulharsku (sťažnosť č. 41701/16) a z 27. septembra 2022 vo veci P. H. proti Bulharsku (sťažnosť č. 46509/20) konštatoval, že Bulharsko porušilo článok 8 Dohovoru, pretože štát nedosiahol primeranú rovnováhu medzi verejným záujmom a osobným záujmom navrhovateľov na zmene osobného stavu. ESLP tieto rozhodnutia odôvodnil tým, že vnútroštátne súdy napriek zisteniu, že uplatňované pohlavie nezodpovedá biologickému pohlaviu navrhovateľov, a odmietaniu povoliť zmenu dokladov totožnosti, keďže táto zmena nie je vo verejnom záujme, neprezentovali žiadne dôvody týkajúce sa konkrétnej povahy verejného záujmu vo vzťahu k právu navrhovateľov na uznanie ich rodovej identity.
- 14 S ohľadom na uvedenú judikatúru vnútroštátny súd uznáva, že právo na súkromný a rodinný život skutočne zahŕňa možnosť transsexuálnych osôb zmeniť svoje pohlavie a že táto skutočnosť si vyžaduje, aby štát zabezpečil dodržiavanie týchto práv a zabránil neodôvodneným zásahom do ich výkonu. Keďže ustanovenia

Dohovoru sú podľa ústavy priamo uplatniteľné a majú prednosť pred bulharským vnútroštátnym právom, občania sa na ne môžu odvolávať pred vnútroštátnymi súdmi, aj keby neexistovala podrobná vnútroštátna právna úprava.

- 15 V tomto smere vnútroštátny súd zastáva názor, že objektívne hmotné právo platné v Bulharsku, ktoré zahŕňa tak právo Únie, ako aj judikatúru ESJP, neobsahuje zákaz zmeny údajov týkajúcich sa pohlavia, mena a identifikačného čísla v dokladoch o osobnom stave navrhovateľa, ktorý tvrdí, že je transsexuál. Vzniká otázka, či sa výkladovým rozhodnutím nezavádza vnútroštátna judikatúra, ktorá s transsexuálnymi osobami zaobchádza menej priaznivo ako s intersexuálnymi osobami alebo inými osobami, v prípade ktorých je právna zmena pohlavia potrebná z medicínskych dôvodov.
- 16 Vnútroštátny súd poukazuje na to, že transsexuálne osoby s bulharskou štátnou príslušnosťou už pred vydaním výkladového rozhodnutia č. 2/2023 zmenili svoje pohlavie cestou súdneho konania aj bez chirurgického zákroku alebo hormonálnej liečby. Právo osôb na zmenu pohlavia v dokladoch o osobnom stave už bolo uznané vo viacerých právoplatných rozsudkoch bulharských súdov, ktoré boli vydané na základe zákonných ustanovení. Preto je potrebné objasniť, či zohľadnenie pripojeného výkladového rozhodnutia nevedie k diskriminácii a porušeniu práva na spravodlivý proces (keďže výkladové rozhodnutie prakticky vytvára zákaz právnej zmeny pohlavia transsexuálnych osôb do budúcnosti).
- 17 Podľa názoru vnútroštátneho súdu táto rozdielna judikatúra vo vzťahu k osobám, ktoré sa nachádzajú v rovnakej alebo podobnej situácii, predstavuje nerovnaké zaobchádzanie, ktoré vytvára neistotu a nejasnosť vo vzťahu k právnemu stavu dotknutých osôb a vplýva na ich právo žiť v súlade s pohlavím, ku ktorému sa sami priradujú. Vnútroštátny súd tiež pripomína, že podľa zásady rovnakého zaobchádzania sa „s osobami, ktoré sa nachádzajú v rovnakej situácii, musí právne zaobchádzať rovnako“.
- 18 Vnútroštátny súd zastáva názor, že zmena pohlavia predstavuje proces, ktorý by mal prechádzať od jednoduchšieho a zvrätneho (neohrozujúceho zdravie a život) ku komplikovanejšiemu a nezvrätnému (zahŕňajúcemu ohrozenie zdravia a života). Podľa tejto logiky sa najprv musí zmeniť meno a identifikačné číslo, zmena ktorých je zvrätaná; neskôr môže transsexuálna osoba, v prípade existencie výslovného želania a slobodnej vôle, podniknúť kroky smerujúce k nezvrätným chirurgickým alebo iným zásahom na účely prispôsobenia fyzického pohlavia. Je v záujme transsexuálnej osoby, aby nebola nútená najprv podstúpiť rizikové biologické kúry a nezvrätané chirurgické zákroky ako podmienku možnosti neskoršej zmeny pohlavia v zmysle osobného stavu.
- 19 Podľa názoru vnútroštátneho súdu by mala byť predmetom výkladu aj otázka, či zákaz právnej zmeny údajov v rodnom liste nie je v rozpore so zásadami rovnosti občanov Únie a slobody pohybu zakotvených v článku 8 a článku 21 ZFEÚ, ktoré sú potvrdené v článku 7 Charty a článku 8 Dohovoru, keďže dotknuté osoby nie

sú schopné podať dôkaz o svojej totožnosti tým, že sa preukážu svojimi dokladmi totožnosti, v ktorých sú zapísané ako osoby toho druhého pohlavia.

- 20 V tomto smere a keďže pohlavie je aspektom osobného stavu, musí podľa názoru vnútroštátneho súdu Súdny dvor skúmať, či z práva Únie vyplýva povinnosť vnútroštátneho súdu uznať zmenu pohlavia bulharského štátneho príslušníka, ku ktorej došlo v inom členskom štáte, tým, že nariadi jej zapísanie do príslušných registrov. Opačné riešenie by viedlo k tomu, že jedna a tá istá osoba by mohla byť v rôznych členských štátoch zapísaná s rôznym pohlavím.
- 21 Podľa názoru vnútroštátneho súdu sa nejasnosť vo vzťahu k týmto otázkam, ktoré sú podstatné pre rozhodnutie sporu, dá odstrániť iba záväzným výkladom predpisov práva Únie uvedených v prejudiciálnych otázkach, na ktorý je výlučne príslušný Súdny dvor Európskej únie.

PRACOVNÝ DOKUMENT